

BYUDJET-SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIYOTDAGI O‘RNI

Togayev Salim Sobirovich
"Moliya, soliq va bank ishi"
kafedrası dotsenti, PhD

Ruziyev Shaxzod Behzod o‘g‘li
TDIUSF ST-122 guruh talabasi
Email: Shaxzodruziyev87@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqola byudjet-soliq siyosatining iqtisodiyotdagi ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada byudjet-soliq siyosatining iqtisodiy o‘shish, inflyatsiya, ishsizlik va boshqa makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarga ta‘siri ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, turli mamlakatlarning byudjet-soliq siyosati tajribalari o‘rganilib, ularning iqtisodiyotdagi natijalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari byudjet-soliq siyosatini samarali boshqarish orqali iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: soliq, byudjet-soliq siyosati, iqtisodiyot, tizim, bozor munosabatlari, daromad, xarajat, defitsit.

Abstract

This article analyzes the importance of budget-tax policy in the economy. The article examines the impact of budget-tax policy on economic growth, inflation, unemployment and other macroeconomic indicators. Also, the experiences of budget and tax policy of different countries are studied and their results in the economy are analyzed. The results of the research include recommendations for the development of the economy through the effective management of the budget and tax policy.

Key words: Tax, budget-tax policy, economy, system, market relations, income, expenditure, deficit.

Abstract

This article analyzes the importance of budget-tax policy in the economy. The article examines the impact of budget-tax policy on economic growth, inflation, unemployment and other macroeconomic indicators. Also, the experiences of budget and tax policy of different countries are studied and their results in the economy are analyzed. The results of the research include recommendations for the development of the economy through the effective management of the budget and tax policy.

Key words: Tax, budget-tax policy, economy, system, market relations, income, expenditure, deficit.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-sonli, 2017-yil 13-dekabrda “Mahalliy davlat hokimiyati organlarining moliyaviy erkinligini oshirish, mahalliy byudjetlarga tushumlarning to‘liqligini ta‘minlash bo‘yicha soliq va moliya organlari javobgarligini kuchaytirishga oid

qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5283-son, 2017 yil 18 iyuldagi "Soliq ma'muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5216-sonli Farmonlarini qabul qilinishi mazkur siyosatning oldiga bir qator qo'shimcha vazifalar qo'yimoqda.

Moliyaviy siyosatning muhim tarkibiy qismi bo'lgan byudjet-soliq siyosati har qanday mamlakatning iqtisodiy manzarasini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. U iqtisodiy o'sish, inflyatsiya, bandlik va umumiy iqtisodiy barqarorlikka bevosita ta'sir ko'rsatadigan soliqqa tortish va davlat xarajatlariga oid hukumat qarorlarini o'z ichiga oladi. Samarali byudjet-soliq siyosati barqaror rivojlanishga yordam beradi, iqtisodiy nomutanosiblikni kamaytiradi va resurslarning samarali taqsimlanishini ta'minlaydi. Aksincha, noto'g'ri ishlab chiqilgan siyosat iqtisodiy samarasizlikka, davlat qarzining oshishiga va iqtisodiy beqarorlikka olib kelishi mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Soliqlar tarixda inson sivilizatsiyasi bilan birga rivojlanib, uning ajralmas qismi hisoblanadi. Soliqlarning iqtisodiy munosabatlarda asosiy o'ringa chiqishiga, avvalambor, davlatning shakllanishi, jamoalarning sinflarga bo'linishi, qadimgi ijtimoiy tuzumning vujudga kelishi hamda ularning ma'lum moliyaviy manbaga ehtiyoj sezishlari sabab bo'lgan.

Ingliz iqtisodchisi S. Parkinson so'zi bilan aytganda: "Soliqlar ko'hnadir – xuddi dunyodek, uning yuzaga kelishida qachondir bir mahalliy qo'mondon o'z hududida joylashgan daryo yoki tog'dan savdogar hamda sayohatchi o'tsa, ulardan haq olishi sabab bo'lgan".¹

Soliqlar paydo bo'lishi va rivojlanishi jarayonida ularning shakllari ham o'zgarib kelmoqda. Agarda bugungi kunga kelib soliqlar, asosan, pul shaklida undirilayotgan bo'lsa, ular qadimda bir qancha ko'rinishlarda, jumladan, mehnat shaklida, natura shaklida undirilgan. Shu bilan birgalikda, jamiyat iqtisodiy taraqqiyoti yuksalishiga mos ravishda soliqlarning pulli shaklda undirilishi ham tobora rivojlanib bordi.

V. Pushkaryova soliqlar rivojlanish tarixini 3 bosqichga ajratib ko'rsatadi.² Ularning har biri u yoki bu xususiyatlari hamda afzalliklari bilan ajralib turadi.

Birinchi bosqichda soliqlarning rivojlanishi qadimgi va o'rta asrlar qishloq xo'jaligi tizimiga xos bo'lib, tartibsiz hamda asossizligi bilan ajralib turadi. Xuddi, shu davrda soliq mexanizmi undirilishi joriy etildi. Ilk soliqlar tizimsiz to'lovlar ko'rinishida bo'lib, ular natura shakliga ega bo'lgan.

Ikkinchi bosqichning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, unda soliqlar davlat byudjetini shakllantirishning asosiy manbasi sifatida ko'rilgan. Soliq obyektlarini aniqlash va soliqqa tortish qonun qoidalarini tartibga soluvchi ilk soliq tizimi yuzaga kelgan. To'g'ri va egri soliqlar ilk bor ajratilib, bu soliqlarning muhim va ahamiyatli jihatlari ochib berilgan. Soliqlar ichida asosiy o'rinni aksizlar egallagan. Bular qonuniy ravishda shahar darvozalarida mamlakatga kiritiluvchi yoki undan chiqariluvchi tovarlardan undirilib, hamma daromadlar va tushumlar soliqqa tortilgan.

¹ Parkinson S. Zakon i doxodi. — M.: PKK "Interkontakt", 1992. — S.14-15.

² Pushkareva V. Istoriya finansovoy misli i politiki nalogov. Uchebnoe posobie. — M.: Infra-M, 1996. -S.17.

Uchinchi bosqichning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, unda soliqlarning kamayishi hamda soliqlarni o'rnatish va undirishga oid qonun hujjatlarning kuchayishi yaqqol ko'zga tashlanadi. Jamiyatda moliya ilmining rivojlanishi bilan soliqqa tortish muammolari va uslubiyatlariga bag'ishlangan yangi-yangi ilmiy-nazariy qarashlar vujudga keldi. Ammo hech qanday iqtisodiy maktab soliqlarning fiskal funksiyasidan muhimroq qarashni ilgari sura olmadi.

Zamonaviy soliq falsafasi yoki nazariyasi odatda klassik iqtisodchi olimlar, eng avvalo, Adam Smit tomonidan boshlangan deb hisoblanadi. Lekin zamonaviy siyosiy falsafaning asoschisi Tomas Gobbs (1588-1639), iqtisodchi va faylasuf Uiliam Petti (1623-87) kabi ilg'or olimlarning ham hissasi katta. Gobbs ko'proq iqtisodiy nazariyalari bilan taniqli bo'lsa ham, u bir qancha asarlarida, jumladan, o'zining eng mashhur "Leviathan" asarida soliqlarga katta e'tibor bergan. Uning soliq nazariyasi ma'lum darajada murakkab deb qaraladi va unda soliq kishilarning boyligiga emas, balki uning himoyasi va qonun ustuvorligini saqlab turish, keyingi o'rinda harbiy xizmat uchun davlatga bo'lgan qarzi orqali aniqlanishi kerak deb qaraladi. U, shuningdek, o'z mehnat layoqati bilan yashash uchun yetarli mablag' topa olmaydiganlarga ijtimoiy ta'minot berishni qo'llab quvvatlaydi.¹

METODOLOGIYA

Maqolada taqdim etilgan masalani ko'rib chiqishda asosiy usul bo'lib asosiy baholash, mantiqiy va induktiv ishonch yondashuvi xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Har bir mamlakatda ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etilishi lozim bo'lgan byudjet-soliq siyosatining mazmun-mohiyati va uning yo'nalishlarini, eng avvalo, shu mamlakatda bozor munosabatlarini shakllantirishda uning qanday modeliga tayanilgani (asoslanganligi) belgilab beradi. Shu ma'noda bozor iqtisodiyotini shakllantirish modellari va byudjet-soliq siyosati o'zaro vobastadir. Ularning ikkinchisini (byudjet-soliq siyosati birinchisi) bozor iqtisodiyotini shakllantirish modellaridan ayro holda tasavvur etib bo'lmaydi. Agar aksincha ish tutilsa, bu bir tomondan mamlakatda sog'lom bozor munosabatlarining rivojlanishiga o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatadi, uni murakkablashtiradi.

Ikkinchi tomondan esa byudjet-soliq siyosatida bozor iqtisodiyotini shakllantirishning u yoki bu modelining o'ziga xos xususiyatlari, talablari va prinsiplari inobatga olinmasa, bu bunday siyosatning muvaffaqiyatsizlikka uchrashiga o'ziga xos zamin tayyorlaydi va byudjet-soliq siyosati, albatta, ertami-kechmi baribir muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Shuning uchun ham bu yerda bozor iqtisodiyotini shakllantirish modellari va byudjet-soliq siyosatining o'zaro vobastaligini to'g'ri idrok etish prinsipial ahamiyatga ega. Shu munosabat bilan alohida qayd etish lozimki, u yoki bu mamlakatda xo'jalik yuritishning zamonaviy shakli yoki usuli sifatida bozor iqtisodiyotini shakllantirish (tarkib toptirish, vujudga keltirish) to'g'risida gap ketar

¹ Jane Fracknall-Hughes. The Theory, Principles and Management of Taxation: An introduction, Routledge Taylor and Francis Group. 2017

ekan, avvalo, uning dunyo amaliyotida umume'tirof etilgan quyidagi ikki modeli mavjudligi qayd etiladi:

- 1.Liberal model.
- 2.Sotsial (ijtimoiy) yo'naltirilgan model.

1-rasm. Bozor iqtisodiyotini shakllantirish modellari, ularning o'ziga xos xususiyatlari va byudjet-soliq siyosatiga ta'siri.

Zamonaviy byudjet-soliq siyosatini ishlab chiqish va uni hayotga tatbiq etishni uning fundamental asoslarini aniqlab olishsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Buning uchun, eng avvalo, soliqlar, soliq tizimi va byudjet-soliq siyosatiga tegishli bo'lgan amaldagi vaziyatga aniqlik kiritish zarur. Ana shu vaziyat keyingi bir necha o'n yillik davomida O'zbekiston Respublikasining buyuk iqtisodiy eksperimentni o'z boshidan kechirayotganligi, unga ko'ra xalq xo'jaligini rejali usulda boshqarishdan iqtisodiy taraqqiyotning bozor mexanizmlaridan foydalanishga o'tilayotganligi bilan xarakterlanadi. Yangi iqtisodiy instrumentlar avvalgi iqtisodiy tizimning qoldiq elementlari va iqtisodiy munosabatlar subyektlarining ongida mustahkam ildiz otgan an'analar bilan birgalikda yashamoqda. Bu jarayon o'tish davri iqtisodiyotiga ega bo'lgan mamlakat bir vaqtning o'zida huquq, siyosat va iqtisodiyot sohalarida tegishli o'zgarishlarni parallel ravishda amalga oshirish zarur bo'lganligi uchun yanada murakkablashmoqda.

Iqtisodiyotni qayta qurish ma'lum darajada ishlab chiqarishning qisqarishiga, inflyatsiyaning o'sishiga, ishsizlikning vujudga kelishiga, davlat sektorining qisqarishiga olib kelmoqda. Bunday salbiy hodisalarga barham berish kerak. Shu munosabat bilan byudjet-soliq siyosati va mamlakatimizdagi soliq organlari tizimining samarali isloh qilinishi iqtisodiyotimizni bozor iziga ko'chirishda muvaffaqiyatga erishishning asosiy omillaridan biri ekanligini hozirgi paytda deyarli hamma tan olyapti. Soliqlar muammosi bizning mamlakatimizda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar amaliyotidagi eng murakkab muammolardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda juda keskin tanqidga uchrayotgan, juda qaynoq munozaralarga sabab bo'layotgan, isloh qilish bo'yicha tahlil obyekti va qarama-qarshi g'oyalarga ega bo'layotgan soliqlardan bo'lak islohotlarning boshqa bir yo'nalishi yo'q. Boshqa bir tomondan esa soliq tizimi bozor munosabatlarining eng muhim elementlaridan bo'lib, mamlakatdagi iqtisodiy o'zgarishlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan unga bog'liq. Shuning uchun ham hozirgi vaqtda yaratilgan soliq tizimini keskin (tubdan) qayta o'zgartirish to'g'risidagi takliflarga juda ehtiyotkorlik bilan yondashish zarur. Bunday hollarda faqat bir daqiqalik samarani (qaytimni) hisobga olmasdan, balki bu takliflarning mamlakat iqtisodiyoti va moliyasining barcha tomonlariga qay darajada ta'sir etishi, albatta inobatga olinishi lozim.

Tabiiyki, ideal (benuqson) soliq tizimini jamiyatdagi iqtisodiy munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari, undagi yaratilgan ilmiy va ishlab chiqarish salohiyatini hisobga oluvchi muhim nazariy asos yordamidagina yaratish mumkin.

Soliq tizimi xo'jaliklardagi bozor munosabatlari rivojlanishiga ta'sir qilishi, tadbirkorlikning taraqqiy etishiga yordam berishi va bir vaqtning o'zida aholining kam ta'minlangan qatlami turmush tarzining pasayib ketishiga to'sqinlik qilishi kerak.

Ana shunday sharoitda bozor iqtisodiyotida byudjet-soliq tizimini tashkil qilishning asosiy prinsiplari tariqasida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

- yuridik va jismoniy shaxslarning daromadlari, ularning mulkiy ahvolini hisobga olish imkonini beruvchi soliq tizimi, ularning turlari, to'g'ri (bevosita) hamda egri (bilvosita) soliqlar nisbatining bozor iqtisodiyotining rivojlanishiga mos tarzda rivojlanishi;

- mulkchilik shakliga va uning tashkiliy-huquqiy shakllariga bog'liq bo'lmagan holda xo'jalik yuritishning samaradorligi uchun barcha soliq to'lovchilarga nisbatan yagona talablarni o'rnatish maqsadida soliqqa tortish uslublarini universallashtirish;

- daromad olishning manbai, xo'jalik yuritish sohasi va iqtisodiyotning tarmog'iga bog'liq bo'lmagan holda soliq miqdorini hisoblashda bir xil yondashish;

- soliqqa tortishning bir martalik tamoyilini ta'minlash va ikki yoqlama soliqqa tortishga yol qo'ymaslik;

- soliq to'lovchiga korxona va tashkilotning sog'lom rivojlanishini ta'minlaydigan, ishchi kuchini takror ishlabchiqarish imkonini beruvchi soliqqa tortishning hissasini (qismini) hamda soliq stavkasini belgilashning (o'rnatishning, aniqlashning) ilmiy jihatdan asoslanganligi;

- daromad darajasi yoki mol-mulkning qiymatiga va bir vaqtning o'zida xo'jalik yuritishning bozor asoslarini sog'lom rivojlanishiga sharoit yaratib berishiga qarab soliq stavkalarini tabaqalashtirish (differensiatsiyalashtirish);

- uzoq vaqt davomida soliq stavkalarining barqarorligini, ularni hisoblashning oddiyligini ta'minlash;

- tadbirkorlik faoliyatiga mablag'larni investitsiyalashtirish jarayonini real rag'batlantiradigan va bir vaqtning o'zida ijtimoiy adolat prinsiplariga javob beradigan, fuqarolarga kun (hayot) kechirish minimumini kafolatlaydigan soliq imtiyozlari tizimini o'rnatish;

- soliq to'lovchilarning barcha toifalariga nisbatan soliq imtiyozlarining yagonaligi;

- kuchli, aniq ishlaydigan, texnik jihatdan yaxshi jihozlangan byudjet-soliq xizmatini yaratish;

- davlat boshqaruv darajasi bo'yicha soliqlarning aniq taqsimlanishi.

Biroq mamlakatimizda amal qilib kelayotgan byudjet-soliq soliq tizimi yuqorida qayd etib o'tilgan prinsiplarning barchasiga ham to'liq javob berayotgani yo'q. Boshqa bir tomondan, amaldagi byudjet-soliq tizimi soliq to'lovchilarning ham (soliq yukining og'irligi, tadbirkorlar huquqini cheklanganligi, qonuniy va me'yoriy hujjatlarni (aktlarni) talqin qilishning murakkabligi, chigalligi, bir xil emasligi, qonunlarga va tegishli me'yoriy hujjatlarga tez-tez o'zgartirishlarning kiritib turilganligi va boshqalar), soliq xizmatining ham soliq to'lashdan qochish imkoniyatlarining ko'pligi, turli xildagi imtiyozlarining mavjudligi soliq to'lovchilar o'rtasida notenglikni vujudga keltirayotganligi va mamlakat iqtisodiyotiga zarar yetkazayotganligi, iqtisodiyotda qisqa muddatlarda faoliyat ko'rsatayotgan firmalarning mavjudligi, soliq xizmati huquqining cheklanganligi, soliq inspektori ishining xavfliligi, og'irligi, kam maoshligi va boshqalar manfaatlariga to'liq darajada javob bermayapti.

Ishlab chiqilayotgan va hayotga tatbiq etilayotgan byudjet-soliq siyosatining asl mohiyatini soliqqa tortish nazariyasining eng dolzarb muammosisiz to'g'ri idrok etib bo'lmaydi. Shu munosabat bilan soliqqa tortish nazariyasi tarixida eng dolzarb muammo sifatida quyidagi savolning javobini izlab topish sanaladi: byudjet daromadlarini shakllantirishda sof fiskal uslublardan foydalanish maqsadga muvofiqmi yoki soliqlarni pasaytirish orqali tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirish va soliqqa tortish bazasini kengaytirish kerakmi? Bularning qaysi biri afzal? Qaysi biri maqsadga muvofiq?

Albatta, bizning sharoitimizda hamma ham (hatto shu sohaning mutaxassislari ham) bu savolga qat'iy qilib bir xil tarzda javob bera olmaydi. Lekin sirtidan qaralganda bu savolning javobi uncha murakkab ko'rinmaydi. Chunki savolning o'zida uning javobi mavjud. Faqat uning murakkabligi shundaki, savolning ikki xil javobi berilgan. Birinchi javobga ko'ra, byudjet daromadlarini shakllantirishda faqat sof fiskal uslublardan foydalanish maqsadga muvofiq sanaladi. Ikkinchi javobga ko'ra esa, byudjet daromadlarini shakllantirishda soliqlarni pasaytirish orqali tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirish va soliqqa tortish bazasini kengaytirish afzaldir. Shunday bo'lishiga qaramasdan har ikki javobning qay biri tanlanishidan qat'i nazar undan so'ng «Nima uchun aynan shu variantni tanladingiz?», — degan navbatdagi savolning kun tartibiga qo'yilishi tabiiy. Bu savolga javob berish esa ancha murakkab hisoblanadi.

Quyida keltirilgan fikrlar muammoning asl mohiyatini to'g'ri idrok etishga va to'g'ri javobni tanlashga yordam beradi, deb o'ylayman:

1. Soliq yukini real pasaytirish soliq organining xohish-istagiga emas, balki mustahkam iqtisodiy asosga tayanadi. Aks holda bu narsa butunlay teskari natijalarga olib kelishi mumkin.

2. Ikkinchi jahon urushidan keyingi Germaniyaning davlat arbobi, professor L. Erxardning fikricha, barcha fuqarolar va xo'jalik yurituvchi toifalarning soliq yukini pasaytirishga yo'naltirilgan istaklarini adolatli deb tan olmoq lozim. Bir vaqtning o'zida u maqsadga erishishning vositalarini ham ko'rsatib beradi: xarajatlarning talab qilingan barqarorligiga va unumdorlikning rivojlanishini belgilangan sur'atlarda amalga oshirilishiga erishilsa, soliqlarni qanday pasaytirish imkoniyatini hisoblab topish va tasavvur qilish mumkin. Faqat shu yo'l bilangina bizning hammamizni ezib kelayotgan soliq muammosini haqqoniy va realistik tarzda yechishga erishishimiz mumkin. Ta'kidlash joizki, L.Erxardning Germaniya xo'jalik vaziri, so'ngra esa kansleri bo'lgan davrlarida uning tashabbusi yordamida qabul qilingan tadbirlar orasida uning soliq siyosati urushdan keyin Germaniya iqtisodiyotini ko'tarishda hal qiluvchi rol o'ynadi.

XX asrning 70-80-yillarida G'arb mamlakatlarida Amerika iqtisodchisi A. Leffeming byudjet konsepsiyasi tan olindi. Uning fikricha, soliq tushumlari ikki asosiy omilining mahsulidir:

1. Soliq stavkasi.

2. Soliq bazasi.

Soliq yukining og'irlashuvi (o'sishi) faqat ma'lum bir chegaraga yetgunga qadar davlat daromadlarining ko'payishiga (oshishiga) olib kelishi mumkin. Bu chegara milliy ishlab chiqarish soliqqa tortiladigan qismining qisqarishi bilan boshlanadi. Agar ana shu chegaradan bosib o'tilsa, soliq stavkasining o'sishi byudjet daromadlarining o'sishiga emas balki, aksincha, qisqarishiga olib keladi.

A.Leffer egri chizig'i davlat byudjeti daromadlarining soliq stavkasi darajasiga (o'lchamiga) bog'liqligini ko'rsatadi. Undan soliq stavkalarining o'sishi ma'lum bir kritik (maksimal) nuqtaga yetgunga qadar davlat byudjeti daromadlarining o'sishiga (ortishiga) olib kelishi mumkinligini aniqlash qiyin emas. Ana shu kritik (maksimal) nuqtadan so'ng soliq stavkalarining yana oshirilishi (ko'tarilishi) teskari natijalarga olib keladi: korxonalar olingan foydani qanday qilib bo'lsa ham soliqdan «qochirish», uni yashirib qolish yo'llarini qidira boshlaydilar (afsuski, bu «yo'llar»ni qidirib topadilar ham) va buning natijasida ishlab chiqarish va investitsiyalar hajmi ham qisqaradi.

A.Leffeming fikricha, soliq stavkalarining maksimal darajasi (kritik nuqtasidagisining) pasaytirilishi (kamaytirilishi) tadbirkorlikning, jumladan, xususiy tadbirkorlikni ham rivojlanishi uchun yaxshi, qulay vaziyatni vujudga keltiradi. Bu o'z navbatida, ishlab chiqarishning rivojlanishiga, investitsiyalarning o'sishiga, bandlikka erishishga, daromadlarning ko'payishiga va nihoyat davlat byudjetiga soliq tushumlarining ortishiga olib keladi. Bu pirovardida byudjet defitsitining qisqarishi va inflyatsion jarayonlarning susayishi demakdir.

Shunday ekan, tadbirkorlik faoliyatini jonlantirish vazifasini soliq «zulmi»ni yengillatish orqali hal qilish lozim.

Soliqqa tortish stavkasining pasaytirilishi ishlab chiqarishning o'sishiga va bu, o'z navbatida, kelajakda soliq tushumlarining vaqtinchalik kamayishini kompensatsiya qilinishiga olib keladi. Inflyatsiyasiz ishlab chiqarishning o'sishiga eng avvalo, soliq stavkalari, soliq imtiyozlari va soliqqa tortishning progressivligini oqilona manipulyatsiya qilish hisobiga erishiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Byudjet-soliq siyosati iqtisodiyotning muhim boshqaruv mexanizmlaridan biri bo'lib, mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu siyosat davlat daromadlarini shakllantirish va xarajatlarini boshqarish orqali iqtisodiy faollikni tartibga soladi. Maqolada samarali soliq siyosati iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, investitsiyalarni jalb qiladi hamda ijtimoiy adolatni ta'minlanishini ta'kidlaydi.

Shuningdek, soliqlar va davlat xarajatlari o'rtasidagi muvozanat makroiqtisodiy barqarorlikka erishishda muhim omil hisoblanadi. Maqola, shuningdek, soliq siyosatining turli model va strategiyalari, ularning iqtisodiy ta'siri hamda optimal soliq yukini belgilash masalalarini ko'rib chiqadi. Xulosa qilib aytganda, ma'qullangan va adolatli byudjet-soliq siyosati iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi va bu orqali jamiyatning farovonligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.
2. T.S.Malikov; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. — T.: "IqtisodMoliya", 2019. — 376 b.
3. Худойкулов С.К., Абдурасулов А.А., Хонтўраев Б.А. "Солиқ назарияси". Дарслик –Т.: "IQTISODIYOT", 2020. — 3076
4. I.M.Niyazmetov; "Soliq yukini optimallashtirish: nazariya, uslubiyat va amaliyot". Monografiya. -Toshkent: "Moliya", 2016.-192b.
5. <https://lex.uz/uz/>
6. Yuldashev Z.Yu., Malikov T.S. Moliya: uy xo'jaliklari moliyasi: O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-Moliya, 2008. 112 b.
7. Xusainov R.R. Moliya va soliqlar. II qism (Soliqlar): o'quv qo'llanma. T.: "Voriz nashriyot", 2014. — 336 b.
8. Jo'rayev A.S., Artikov N.A. Soliq huquqi asoslari.-T. "Ilm-ziyo".2012y.
9. www.soliq.uz .
10. Anufrieva L.P. Mejdunarodnoe chastnoe pravo. V trex tomax. T.2. Osobennaya chast. M. 2010. — 656 s.
11. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation. AQSH. Massachusetts universiteti ilmiy nashri.

2024-yil, iyul. №5-son

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Musahhih:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Salixova Nodira Maksudovna

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Karimova Shirin Zoxid qizi

2024-yil, iyul, 5-soni

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin.

Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

tdiu.marketing@mail.ru

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan C-5669517 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami: №240874

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: 9710
ГОСТ 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlato standartlari talablari.
Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621